

Article in two languages

Rev. PhD Jerzy Smoleń, <https://orcid.org/0000-0003-1655-1248>

Department of Social Psychology and Interpersonal Communication

Faculty of Philosophy

Jesuit University Ignatianum in Krakow

Interpersonal Communication versus Building Priestly Community

Komunikacja interpersonalna a budowanie wspólnoty kapłańskiej

<https://doi.org/10.34766/fetr.v46i2.842>

Abstract: Building a real priestly community without proper communication style is impossible. Accurate and good interpersonal relationships resulting from the act of communication raise hope and give courage to concern for the development and the quality of the functioning of a specific community. They also become the motivating influence in taking actions to deal with own development and with self-actualisation through cooperation. Everyday life shows that there are certain elements which impede building a satisfactory priestly community. Crises, shocks, disasters which are a part of our life also affect the priestly community. The article shows research results which present significant elements of interpersonal communication impeding and facilitating building communities, in my opinion, not only priests.

Keywords: interpersonal communication, priestly community, communication, building communities, building relationships.

Abstrakt: Budowanie prawdziwej wspólnoty kapłańskiej bez właściwego stylu komunikowania się jest niemożliwe. Poprawne, dobre relacje międzyludzkie wynikające ze sztuki porozumiewania się budzą nadzieję i dodają odwagi do troski o rozwój i jakość funkcjonowania konkretnej wspólnoty. Stają się też siłą motywującą do podejmowania działań zmierzających do własnego rozwoju, do aktualizacji siebie poprzez współdziałanie. Życie codzienne pokazuje, że są jednak elementy, które utrudniają budowanie satysfakcjonującej wspólnoty kapłańskiej. Kryzysy, wstrząsy, klęski, które są częścią naszego życia, dotyczą również wspólnoty kapłańskiej. Niniejszy artykuł prezentuje wyniki badań, które przedstawiają istotne elementy komunikacji interpersonalnej, utrudniające i ułatwiające budowanie wspólnot, myślę że, nie tylko osób duchownych.

Słowa kluczowe: komunikacja interpersonalna, wspólnota kapłańska, komunikowanie się, budowanie wspólnoty, budowanie relacji.

Introduction

A man created to form a community and live in it cannot help but communicate. Thanks to relationships that constitute every communication process, being "a series of steps or stages progressively aiming at a specific goal" (Frydrychowicz, 2018, p. 154), becomes fully human. M. Dziewiecki (2019) notes that "what happens to us depends to a large extent

on the way we communicate. This is because it is human nature to desire contact. It can even be said that man is an encounter" (ibidem, p. 9). What is important here is the "relational character of people, always open to you in their existence. This character becomes the basis of human communication, dynamically constituting human beings throughout their own history" (Jeż, 2002, p. 36).

Interpersonal communication permeates all areas of human life, because, from the moment of conception, people enter the process of communicating with others, which lasts until the end of their life. Therefore, it has become the subject of interest of all scientific disciplines. According to American psychotherapists, the ability to communicate is the only common way by which we can interact with each other, express ourselves, and establish relationships (Lazarus, 2003, p. 76-94).

Building interpersonal relationships has never been an easy process, it has always been a difficulty. Already in the first Christian communities we notice problems in mutual communication (2 Cor; Acts 15, 36-41; Gal 2, 1-14). We see them also today in building a community of priestly life. B. Steczek (2010) notices that "very often, after ordination and in pastoral work, the priest finds out that the priestly community is *to be dispersed*. He no longer experiences directly the support of the formation community, which may have been demanding, but created a rich community environment" (ibidem, p. 112). According to observations and research, interpersonal communication is one of its essential elements. A lot depends on how we communicate with each other, how we talk to each other, what words we use. With one word a man can make someone have the willingness and courage to live, as well as ruin everything. So what is communication? What is its essence?

1. Communication

The term communication, comes from the Latin word *communicatio* which means "participation, complicity, giving something to someone, sharing information, consulting, discussing, having something in common with someone, unity, lending, reporting" (Jougan, 1992, p. 127), although it is now widespread all over the world and widely used both in the language of science and in everyday life, it is still ambiguous. Absorbed by modern languages, it appeared in the 14th century, meaning "entering into a community, participation, communion" (Filipiak, 2003, p. 13). The philosophical approach to this term is presented by T. Styczeń (1993), for whom communication is "a testimony of the one who communicates, communicates what it communicates, and at the same time is a testimony to whom the communicator communicates to what he or she communicates. It is a testimony through which the communicator wants to enable the recipient of the message to personally experience the truth communicated to him or her and in consequence becomes its witness. Through this communicator establishes communion with the recipient in the truth that is

shared with him or her. However, such a testimony may only be given of what has been first personally experienced as true value. This testimony, therefore, is based on the axiological experience par excellence, that is, personal contact with the truth about the value of what is being testified to, and at the same time a personal conviction of its importance for the person to whom it is testified to, which in turn implies a personal conviction of the validity of to whom it is testified to. The experience of the dignity of the person to whom he or she communicates: the recipient of the message and the experience of the value of what he or she communicates: the content of the message – these are the coordinates determining the core of the message, these are the inseparable values [...] message, therefore, is a key point on the way to experiencing the truth, to communion with others in the truth, to communion of persons (*communio personarum*) in living the truth and experiencing the truth and witnessing to the truth together" (ibidem, p. 17-18).

The above analyzes allow us to notice one more important aspect of communication, namely that communication in the human world is not only interpersonal communication, i.e. it does not only take place between individuals, but is also intrapersonal, i.e. I, being a human, participate in communication within myself, and this communication takes place on three levels: mental, physical and spiritual (noetic). It is also important that each of these levels has its share in communication, first intrapersonal and then interpersonal. It is not possible for human beings to function optimally if they eliminate any of these levels, because "through internal dialogue, humans learn the essence of their being, thus developing their subjectivity, which participates in interpersonal communication and creates it" (Smoleń, 2007, p. 33).

In its nature, communication appears as a *mysterium*. "The mystery of my I, which opens to the mystery of You in the space of the mystery of the universe; the self that discovers that it is more than a simple form of matter. As a transcendent person, he or she is someone capable of crossing the pre-defined boundaries of space and time, which limit him or her materially, and reaching communion in the infinite, eternal You (Jeż, 2002, p. 28).

This reality, so vast and complex, is not fully descriptive, because the richness of its global character does not allow for unambiguous consideration of all its aspects (Lane, 2016). To comprehend it as a whole, almost all aspects of life must be involved – social, spiritual as well as cultural. And this is not entirely possible. Another difficulty arises from the fact that "communication is only what humans do. It has no independent existence. There is nothing unusual about it, except what people communicate to each other" (Schramm, 1973, p. 3). Therefore, a human being, this little "cosmos", has a characteristic feature of communication (being both the creator and recipient of the message), which enables him or her not only to exist in a social form, but also to create a chance for social integration (Frydrychowicz, 2018). Due to the unique nature of communication and its importance, it is explored by specialists in various fields, especially psychologists. The knowledge they have acquired lies at the root

of all analyzes of the phenomenon of communication, both within various scientific disciplines and in practice (Lane, 2016). More and more often this phenomenon is analyzed in relation to specific social groups, including clergy.

2. The Current State of Research and Studies on Communication in Priestly Life

Already in the first Christian communes, as indicated above, there were problems with communication in interpersonal relations. St. Luke, describing the conflict between Paul and Barnabas, states: "They had such a sharp disagreement that they parted company" (Acts 15:36-40). The need for good communication is more and more frequently a subject of debate among the clergy. Good communication has a significant impact on the personal development of the priest as well as the effectiveness of his evangelizing activity. Priests work primarily in teams that differ in terms of age, personality, temperament and character, which additionally is a risk factor in the effectiveness of communication. This diversity can also be the cause of community crises (Kroplewski, 2010, p. 46-47).

Crises in the clergy's communication with the faithful and among themselves, referred to as misunderstandings, often arise "because the communicators represent different environments (also called contexts), that is, different resources of experiences" (Adler, Rosenfeld, Proctor, 2011, p. 11). In addition, a large part, if not the majority, of priests working alone in parishes, cannot cope with loneliness and are unable to establish contact with other priests. Moreover, the means of social communication have in many cases become a serious threat to priests, carrying the danger of even further isolating them from the priestly community, creating an alternative form of spending free time and over-engaging in communicating with the outside world (Subramanian, 2017; Venter, 2019). J. Baniak (2001), who specializes in the subject of priestly life, on the basis of his research, pointed out much earlier that one of the reasons for leaving the priesthood is the "crisis of solidarity and self-help in the priestly (and religious) environment", which is noticed by: 50.03% diocesan priests, 44.00% religious priests (ibidem, s. 73). Modern media, and more precisely the use of new media by clergy, exacerbates this crisis even more.

As part of the promotion of the subject of interpersonal communication in priestly life, a book by Z. Kroplewski entitled *The Art of Talking: A guide for priests* was published in 2004. The author, noticing the problem, discussed several important issues, including: the benefits of good communication for the priestly community, principles of good communication between priests, mistakes and obstacles in good communication between priests, a dispute and conflict in the rectory - how to solve it?, and also answers the question of whether priests can improve communication with each other? It can be hoped that if every priest got acquainted with the content of this book, the mutual relations would have a different character and life in the community would be different. However, the change of

the community lifestyle, as the author points out, depends not only on reading books, but above all on consistent work on oneself and persistent learning the art of mutual communication (ibidem, p. 62-74).

At this point, it is also worth recalling the results of research on this subject. In the years 2004-2007, a questionnaire was conducted among diocesan priests in Poland who participated in the meetings (Smoleń, 2009a). It concerned, among others, selected aspects of communication in priestly life. A total of 845 questionnaires were distributed and 600 questionnaires were qualified for full qualitative and quantitative analysis. These studies clearly showed a great need to pay attention to the issue of interpersonal communication among priests as an important factor in building a priestly community. For example, when asked "In a life crisis, who would you talk to, who do you trust?" The answers varied considerably. In terms of quantity and percentage, they were as follows: laymen were indicated by 130 respondents; lay / clergy - 69 respondents; maybe a clergyman - 165 respondents; a clergyman - 236 respondents. The percentage distribution is presented in the chart 1 below.

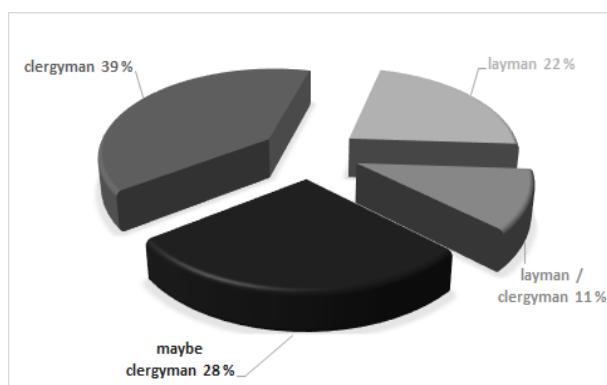

Chart 1. Percentage distribution of answers to the question: *In a crisis, who would you talk to, who do you trust?* Own elaboration

It is surprising that in the responses indicating a clergyman as a confidant and partner in talks about difficult personal matters, the bishop did not appear. However, there were mentioned parish priests from their home parishes, colleagues from their ordination yearly, confessors, sometimes the spiritual father in the deanery, or priests responsible for permanent formation in the diocese.

Equally important conclusions can be drawn from the research carried out on 9 September 2008 at the Seminary in Częstochowa, when the meeting of the Members of the Ongoing Formation Section of the Polish Episcopal Commission took place, which was devoted to the community of priestly life. The second part of this meeting was a workshop. The participants were divided into four thematic groups:

Group I. What is conducive to building a priestly community?

Group II. What hinders building a priestly community?

Group III. Pros of a well-functioning priesthood community.

Group IV. Consequences of the lack of a priestly community.

Each group developed answers to the question posed, which were described in detail (Smoleń, 2009b). After working in groups and sharing common conclusions in the public forum, the participants of the meeting presented proposals for building a priestly community. They divided them into two areas of important issues in this process: spiritual and psychological. In the spiritual area, attention was paid to the following issues: deepening faith in Jesus Christ through meditation, liturgy, personal prayer, ("to live the Word of God"); spiritual direction; constant confessor and systematic confession of priests; active participation in priestly retreats, not just signing the presence; active participation in the monthly, decanal days of recollection; reliving the Holy Mass over and over again and exercising it godly; deepening priestly identity.

In the psychological area, the need for the bishop to be available for his priests was emphasized. It was also stressed that the bishop should organize meetings with priests in small groups, with the possibility of a personal, sincere and discreet conversation of each priest with him. In addition, attention was drawn to the need for the bishop to be present at the funerals of priests as a form of respect for the priest, supporting priestly meetings: jubilees, name days, through the altar community and the table community at the presbytery (not only parish priests, but also vicars); respecting everyone's time, not extending meetings; that priests have time for one another; maintaining the old and good practice of introducing new priests who came to the deanery through visits to individual parishes with the parish priest; supporting priests elders, pensioners, as well as mutual support of priests in difficult situations, not judging, criticizing, gossiping; paying attention in conferences to difficult priestly problems concerning, among others, priestly communication: fear of social exposure, of contact with others, forms of communication, polite forms, mutual respect.

In this meeting, attention was also paid to seminary education. The need to build a home atmosphere in seminars, the testimony of the life of formators, zeal to accompany seminarians on the way to the priesthood (conversation, healing past experiences if necessary through therapy) introducing interpersonal communication classes, teaching unity with the bishop – all these things were emphasized.

The research results cited above clearly indicate a lack of knowledge and communication skills felt by priests. Competences in this area should be perceived as an important factor protecting against the accumulation of tensions and a dangerous increase in the feeling of being lost and helpless due to the solitary struggle with difficult problems, including personal problems (O'Sullivan, 2016). Therefore, they are a very important psychological resource in many professions, especially in leaders, who are expected to be committed, effective and persistent (Van Tuin, Schaufeli, Van Rhenen, 2020). In many aspects, priestly service comes down to the role of leading the community of believers and

adequately responding to the diverse needs of the environment, which means that communication competencies should be considered threshold (Sampthirao, 2016).

3. Communication Deficiencies and their Consequences

By presenting the conclusions of this type of research at various levels, discussing them and implementing them, it was hoped that a lot would change. What has changed is that there is less suicidal behavior among clergymen, as shown by psychological practice, but on the other hand, more of them are leaving, giving up the priesthood (Dzedzej, 2019). This situation indicates that the mutual communication between clergy, or more precisely, the quality of this communication, is still an important issue for the environment.

In this area, however, little has changed as evidenced by the papal statement in 2014. During his first visit to Caserta, Pope Francis met with the local clergy in the chapel of the Royal Palace. The meeting lasted over an hour. The Pope answered questions concerning, among other things, interpersonal relations in the priestly community. He said, "Certain Church historians say that in some of the first councils, the bishops would get to the point of punches but then they would come to an agreement. And this is a bad sign. It is bad when bishops speak against each other or are roped in. I do not mean unity of thought or spirituality, because this is good, I say roped in a negative sense. This is bad because it breaks the unity of the Church. It does not derive from God. And we bishops must set the example of the unity that Jesus asks of the Father for the Church. But we cannot speak against one another: "this one does it this way, and that one does it that way"¹. Enough of this, say it straight to the eye! Our ancestors at the first councils got to the point of punches and I prefer that they yell a few strong words to each other and then embrace, rather than speak against each other in hiding. This, as a general principle, namely: in the unity of the Church, unity among bishops is important". Pope Francis also noted the relations between priests and their bishops, as well as the relations between priests: "The relationship with the bishop is important, necessary. A diocesan priest cannot be separated from the bishop. "But the bishop does not care for me, the bishop does this, the bishop that...". The bishop may be a man with a bad temper, but he is your bishop. And you need to find, even in that non-positive attitude, a way to maintain a relationship with him. However, these are exceptional cases. Diocesan life means a relationship with the bishop that must be constantly realized and strengthened. In the majority of cases it is not an enormous problem, a disaster, but a normal reality. Secondly, the diocesan life involves a relationship with the other priests, with the entire presbytery. And that's all, very simple, but not easy at the same time. It is not easy, because reaching agreement with the bishop is not always easy, when one thinks in one way the other thinks in another way. You can discuss and discuss! And can it be done in

¹ https://www.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2014/documents/papa-francesco_20140726_omelia-caserta.html

a loud voice? It can! How many times does a son argue with his father and, in the end, they always remain father and son. However, if diplomacy enters into a relationship between the bishop and the presbytery, the Spirit of the Lord is not there, because the spirit of freedom is lacking. One must have the courage to say, "I don't think so, I have a different opinion", and also should be humble to accept a correction"². The Pope also pointed out that the greatest evil in these accounts comes from gossip, which is always barren and leads to bitterness. It also makes it impossible to develop a truly evangelical relationship with the bishop and between priests. "Gossip is the greatest enemy of diocesan life, – said the Holy Father. – You need to act like a man. Therefore, if you have something against the bishop, go and tell him. Then there will be consequences. You will carry the cross, but be a man! If you are a mature man and you see something in your brother priest that you do not like or do not think is appropriate, go and tell him to his face. If you see that he is not accepting the exhortations, go and tell the bishop or the priest's closest friend, so that he may help him correct himself. Do not tell others. These are the things that befoul people. And the devil is pleased with such a feast, because that way he attacks the very centre of the spirituality of the diocesan clergy"³. This very important statement of Pope Francis clearly shows that it is worth, and even necessary, to make effort to ensure that communication leads to agreement and building a real community to which a people wants to return, not distance themselves from it.

J. Partyka in 2018 in elaboration "Priestly Family" signalize the need to build this family in three relational dimensions: bishop as father, fraternal life, priest and faithful whom he serves. He summed it up in these words: "We must also constantly remember that the unity between us priests is more than camaraderie in the same profession – it is an authentic brotherhood; dependence on the bishop is not a question of the discipline which makes the lower official dependent on the higher one, for through the reception of ordination a union of real spiritual sonship arises; [...] Yes. It is worth meeting, it is worth talking to each other" (ibidem, p. 115-116).

Communication deficits easily translate into a decline in well-being, a reduction in the quality of interpersonal relationships, which results in the weakening of the social support network, which is so important from the self-help perspective. Observation of priestly life shows that although there have been a number of positive changes in this regard, there is still much to be done due to the developing spiritual "dryness of priests" (Büssing and others, 2016; Büssing and others, 2020). This is also shown by other studies. On August 20, 2019, at the Medical University of Silesia in Katowice, at the Faculty of Health Sciences, took place the defense of Agnieszka Oleszko's doctoral thesis on the subject: *Sleep and depressive disorders among priests of the Archdiocese of Katowice*. A test battery was sent to 1,271 priests from which 223 replied. The analysis of the obtained results showed that as many as

² Ibidem.

³ Ibidem.

90% of the surveyed religious priests indicated that for them living in the community is the cause of subjectively perceived stress, as well as depressive and sleep disorders. On the other hand, 68.2% of all respondents mentioned relations with superiors as a stressful factor, and 38.1% indicated living alone (ibidem, p. 41).

Working on a daily basis with priests experiencing crisis and mental difficulties, I notice that one of their biggest problems is the lack of mutual understanding on the part of other priests (Przygoda, 2018), which significantly translates into the lack of involvement in the creation of a community. There is also a lack of good relations with superiors, time for meetings and talks on matters important to them. The lack of mutual trust that hinders communication remains a big problem. While experiencing the difficulties associated with priestly life, many have no one to go to to calmly, fearlessly and honestly talk about everything. I remember a situation when one of the priests was encouraged by a psychologist to go to his bishop and speak frankly with him, presenting his situation. Imagine his surprise, his bitterness when, as he himself confessed, after a sincere, constructive and friendly conversation with the bishop, the next day he received a canonical admonition that was handed to him by the episcopal vicar for the formation of priests. This completely shattered his confidence in the bishop and the sense of seeking help anywhere and from anyone.

The form of the message is also an important aspect. Many times the ability to communicate properly and to choose right words is missing, which is particularly important when conveying a message that is difficult for a person. It is often forgotten that the word, above all, should play an integrating role in interpersonal relations (Paszowska, 2000, p. 219-273), not destructive one. It should uplift and build up, not take the courage to live. Meanwhile, like most people, clergy are not able to properly communicate with each other. When discussing the issues of communication, E. Sujak (2006) lists its blockades, that is, what significantly hinders effective communication between people. They include: ordering, admonishing, moralizing, dictating solutions, reproaching, criticizing, judging, embarrassing, ridiculing, interpreting, questioning, downplaying (ibidem, p. 86-87). Such communication is not conducive to building a proper community and effective accompanying priests experiencing crises and solving their problems (Landwójtowicz, 2020). Priests are calling attention to this fact during conversations in the psychological office. After all, not always and not everything gets wrong. Not always and not everything needs improvement. Not always and not everything should be severely criticized or negated.

An important issue, or perhaps the most important one, in the field of professional activity is to notice the positive effects of action, and to master the art of proper motivation through appropriate gratifying words (Ehman, 2015, p. 245-246). Everyone wants to hear that what he or she does is good, and maybe even unique. Therefore, it is worth changing social awareness and practices through your own behavior showing that praising, thanking,

expressing admiration or appreciation is not a bad thing, on the contrary, it is advisable, because it significantly affects the internal state of a person and helps build a proper sense of his or her own worth. In the source literature, it is noted that in addition to material, non-material gratuities are an important factor reducing the risk of burnout and at the same time they contribute to the increase of commitment and building community (Maslach i Leiter, 2008; Hreciński, 2016). Expressing recognition as an internal reward is an important source of satisfaction resulting from the work performed and provides a person to believe that the environment in which he or she operates is a good community (Dyrek, 2017). Therefore, communicating messages about the ministry that are positive can significantly contribute to strengthening both priestly identity and building a priestly community.

Conclusion

Building a priestly community through proper, everyday interpersonal relationships is a process, not a moment. There is no one golden rule, no hint on how to do it. There is no one lesson that would be enough for a lifetime, not a single book that would make everything simple. One has to learn this every day, despite the age, experience, education and functions.

In the year of the 100th anniversary of the birth of St. John Paul II, it is difficult not to mention him – a man considered to be a great teacher for building good relationships and an example of an exemplary way of communicating with others. Therefore, at the end, let him address priests, but not only them, from his book "Rise, Let Us Be On Our Way!" in which he wrote: "It is difficult to formulate a systematic theory on how to relate to people. Nevertheless, I found personalism, which I explored while studying philosophy, greatly helpful in that matter. Everyone is an individual and therefore it is impossible to program a priori a certain type of relationship that would be appropriate for everyone, but in a way I have to learn it from the beginning each time. [...] It is significant that I never had the impression that I was meeting an excessive number of people. Nonetheless, it was my constant concern to maintain the individual character of each relationship. Every person is a chapter to himself. I always acted with this conviction. However, I am aware that this is something you cannot learn. It is simply there, because it comes from within. [...] Prayer prepares him for encounters with others. In such meetings, we are truly open, we can get to know each other and understand each other, even when the time is brief. I simply pray for everyone, everyday. As soon as I meet people, I pray for them. It helps me in all my relationships. It is difficult for me to tell how other people perceive it. You would have to ask them. Yet I always follow this principle: I welcome everyone as a person sent to me and entrusted to me by Christ" (ibidem, p. 57-58).

Bibliography at the end of the article

Ks. dr Jerzy Smoleń, <https://orcid.org/0000-0003-1655-1248>

Katedra Psychologii Społecznej i Komunikacji Interpersonalnej

Wydział Filozofii

Akademia Ignatianum w Krakowie

Komunikacja interpersonalna a budowanie wspólnoty kapłańskiej

Interpersonal Communication versus Building Priestly Community

Abstrakt: Budowanie prawdziwej wspólnoty kapłańskiej bez właściwego stylu komunikowania się jest niemożliwe. Poprawne, dobre relacje międzyludzkie wynikające ze sztuki porozumiewania się budzą nadzieję i dodają odwagi do troski o rozwój i jakość funkcjonowania konkretnej wspólnoty. Stają się też siłą motywującą do podejmowania działań zmierzających do własnego rozwoju, do aktualizacji siebie poprzez współdziałanie. Życie codzienne pokazuje, że są jednak elementy, które utrudniają budowanie satysfakcjonującej wspólnoty kapłańskiej. Kryzysy, wstrząsy, klęski, które są częścią naszego życia, dotyczą również wspólnoty kapłańskiej. Niniejszy artykuł prezentuje wyniki badań, które przedstawiają istotne elementy komunikacji interpersonalnej, utrudniające i ułatwiające budowanie wspólnot, myślę że, nie tylko osób duchownych.

Słowa kluczowe: komunikacja interpersonalna, wspólnota kapłańska, komunikowanie się, budowanie wspólnoty, budowanie relacji.

Abstract: Building a real priestly community without proper communication style is impossible. Accurate and good interpersonal relationships resulting from the act of communication raise hope and give courage to concern for the development and the quality of the functioning of a specific community. They also become the motivating influence in taking actions to deal with own development and with self-actualisation through cooperation. Everyday life shows that there are certain elements which impede building a satisfactory priestly community. Crises, shocks, disasters which are a part of our life also affect the priestly community. The article shows research results which present significant elements of interpersonal communication impeding and facilitating building communities, in my opinion, not only priests.

Keywords: interpersonal communication, priestly community, communication, building communities, building relationships.

Wprowadzenie

Człowiek stworzony do tworzenia wspólnoty i życia w niej, nie może nie komunikować. Dzięki relacjom, stanowiącym każdy proces komunikacji, będącym „serią kroków lub etapów progresywnie zmierzających do określonego celu” (Frydrychowicz, 2018, s. 154), staje się w pełni człowiekiem. M. Dziewiecki (2019) zauważa, że „od sposobu komunikacji w dużym stopniu zależy to, co się z nami dzieje. Wynika to z faktu, że do natury człowieka należy pragnienie kontaktu. Można wręcz powiedzieć, że człowiek jest spotkaniem” (tamże, s. 9). Istotnym jest więc tutaj „relacyjny charakter natury człowieka otwartego zawsze w swojej egzystencji na ty. Ten charakter staje się podłożem komunikacji

ludzkiej, konstytuującym w sposób dynamiczny osobę ludzką na przestrzeni jej własnej historii” (Jeż, 2002, s. 36).

Komunikacja interpersonalna przenika wszystkie obszary życia człowieka, ponieważ, począwszy od poczęcia, człowiek wchodzi w proces komunikowania się z innymi, który trwa aż do końca jego życia, aż do śmierci. Dlatego staje się ona przedmiotem zainteresowań wszystkich dyscyplin naukowych. Według amerykańskich psychoterapeutów możliwość komunikowania się jest jedynym powszechnym sposobem, dzięki któremu możemy się nawzajem porozumieć, wyrazić siebie, nawiązywać relacje (Lazarus, 2003, s. 76-94).

Budowanie relacji międzyludzkich nigdy nie było procesem łatwym, od zawsze stanowiło pewną trudność. Już w pierwszych gminach chrześcijańskich dostrzegamy problemy we wzajemnym porozumiewaniu się (2 Kor; Dz. Ap. 15, 36-41; Ga 2, 1-14). Dostrzegamy je również i dzisiaj w budowaniu wspólnoty życia kapłańskiego. B. Steczek (2010) zauważa, że „bardzo często po święceniach i w pracy duszpasterskiej kapłan przekonuje się, że wspólnota kapłańska jest *ku rozproszeniu*. Nie doświadcza już bezpośrednio wsparcia ze strony wspólnoty formacyjnej, która być może była wymagająca, ale tworzyła bogate środowisko wspólnotowe” (tamże, s. 112). Jak wynika z obserwacji i przeprowadzanych badań, komunikacja interpersonalna jest jednym z istotnych jej elementów. Od tego jak się komunikujemy ze sobą, jak do siebie mówimy, jakich używamy słów, tak wiele zależy. Jednym słowem można wzbudzić u kogoś innego chęć i odwagę do życia, ale i jednym słowem można to wszystko zniszczyć. Czym zatem jest komunikacja? Co jest jej istotą?

1. Komunikacja, komunikowanie

Termin komunikowanie, pochodzący od słowa łacińskiego *communicatio*, które oznacza „uczestnictwo, współudział, udzielenie komuś, czegoś, wzajemne udzielanie wiadomości, naradzać się, omawiać, coś z kimś mieć wspólnego, jedność, użyczenie, doniesienie” (Jougan, 1992, s. 127), choć obecnie rozpowszechniony jest na całym świecie i powszechnie używany zarówno w języku nauki jak i w życiu codziennym, ciągle jest jeszcze wieloznaczny. Wchłonięty przez języki nowożytne pojawił się w wieku XIV, oznaczając „wejście we wspólnotę, uczestnictwo, komunie” (Filipiak, 2003, s. 13). Filozoficzne ujęcie tego terminu, prezentuje T. Styczeń (1993), dla którego komunikowanie jest „świadectwem tego, kto komunikuje, komunikuje o tym, co komunikuje, i zarazem świadectwem wobec tego, komu komunikujący komunikuje to, co komunikuje. Jest świadectwem, przez które komunikujący chce umożliwić adresatowi komunikatu osobiste doświadczenie komunikowanej mu prawdy i stanie się przez to jej świadkiem, a poprzez to – nawiązać z nim samym komunie we współdoświadczanej i współprzeżywanej z nim

prawdzie. Świadeństwo takie można jednak składać tylko o tym, czego się wprzód osobiście doświadczyło – lub doświadcza – jako prawdziwej wartości. Świadeństwo to ma zatem za swą podstawę doświadczenie *par excellence* aksjologiczne, czyli osobiste obcowanie z prawdą o wartości tego, czemu się świadczy, a zarazem osobiste przeświadczenie o jej doniosłości dla tego, komu się o niej świadczy, co zakłada ze swej strony osobiste przeświadczenie o ważności tego przede wszystkim, komu się o niej świadczy. Doświadczenie godności tego, komu się komunikuje: adresata komunikatu oraz doświadczenie wartości tego, co mu się komunikuje: treści komunikatu – to współrzędne wyznaczające sedno komunikatu, to wielkości w nim nierozdzielne [...] komunikat zatem to węzłowy punkt na drodze do doświadczenia prawdy, do komunii z drugim w prawdzie, do komunii osób (*communio personarum*) we wspólnym przeżywaniu prawdy i wspólnym doświadczeniu prawdy i wspólnym świadczeniu o prawdzie” (tamże, s. 17-18).

Powyższe analizy pozwalają nam dostrzec jeszcze jeden, istotny aspekt komunikacji, a mianowicie taki, że komunikacja w świecie ludzkim nie jest tylko komunikacją interpersonalną, to znaczy, że nie zachodzi tylko pomiędzy poszczególnymi jednostkami, ale jest również intrapersonalną, to znaczy, że ja jako człowiek uczestniczę w komunikacji w obrębie własnej osoby, a ta komunikacja dokonuje się na trzech płaszczyznach: psychicznej, fizycznej i duchowej (noetycznej). Istotne jest również to, że każda z tych płaszczyzn ma swój udział w komunikacji najpierw intrapersonalnej, a następnie interpersonalnej. Nie jest możliwe optymalne funkcjonowanie człowieka, jeśliby wyeliminował on którąkolwiek z tych płaszczyzn, gdyż „za pośrednictwem wewnętrznego dialogu, człowiek poznaje istotność swojego bytu, rozwijając w ten sposób swoją podmiotowość, która uczestniczy w komunikacji międzyludzkiej i ją tworzy” (Smoleń, 2007, s. 33).

W swojej naturze komunikacja jawi się bowiem jako coś tajemniczego, jako swoistego rodzaju *mysterium*. „Tajemnica mojego ja, które otwiera się na tajemnicę Ty w przestrzeni tajemnicy wszechświata; ja, które odkrywa, że jest czymś więcej niż prostą, postacią materii. Jako osoba transcendująca jest kimś zdolnym przekroczyć wcześniej zakreślone granice przestrzeni i czasu, które go materialnie ograniczają, i osiągnąć komunię w nieskończonym, wiecznym Ty” (Jeź, 2002, s. 28).

Rzeczywistość ta, tak bardzo rozległa i złożona, nie jest do końca rzeczywistością opisywalną, gdyż bogactwo jej globalnego charakteru, nie pozwala jednoznacznie uwzględnić wszystkich jej aspektów (Lane, 2016). Aby ująć ją jako całość, musi się włączyć niemal wszystkie aspekty życia, zarówno społecznego, duchowego jak i kulturowego. A to, nie jest do końca możliwe. Inna trudność wynika z faktu, że „komunikowanie się jest jedynie tym, czym czynią je ludzie. Nie posiada żadnego samodzielnego bytu. Nie ma w nim nic niezwykłego, z wyjątkiem tego, co przekazują sobie wzajemnie komunikujące się osoby” (Schramm, 1973, s. 3). A więc człowiek i tylko człowiek, ten mały „kosmos”, posiada

charakterystyczną dla siebie cechą komunikowania się (bycia zarówno twórcą jak i odbiorcą komunikatu), co umożliwia mu nie tylko egzystowanie w formie społecznej, ale także stwarza szansę doprowadzenia do integracji społecznej (Frydrychowicz, 2018). Z uwagi na unikalny charakter komunikacji i jej znaczenie jest ona przedmiotem eksploracji specjalistów różnych dziedzin, szczególnie zaś psychologów. Zgromadzona przez nich wiedza jest źródłową i leży podstaw wszelkich analiz zjawiska komunikacji dokonywanych zarówno w ramach różnych dyscyplin naukowych jak i praktyki (Lane, 2016). Coraz częściej analizuje się to zjawisko w odniesieniu do określonych grup społecznych w tym również do duchownych.

2. Stan dotychczasowych poszukiwań, opracowań i badań nad komunikacją w życiu kapłańskim

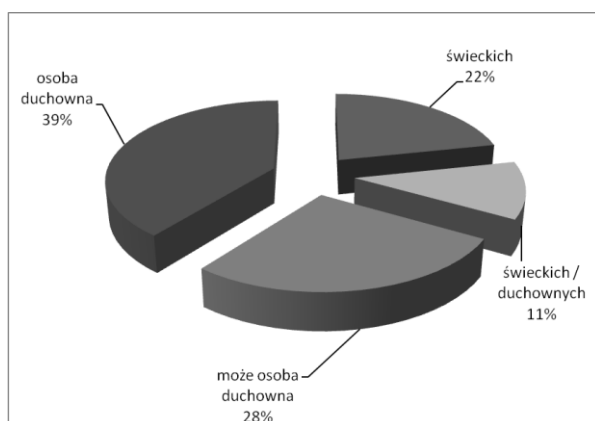
Już w pierwszych gminach chrześcijańskich, jak było sygnalizowane wyżej, istniały problemy z komunikacją w relacjach interpersonalnych. Św. Łukasz opisując konflikt między Pawłem a Barnabą stwierdza: „doszło do ostrego starcia, tak, że się rozdzielili” (Dz.Ap. 15,36-42). O potrzebie dobrej komunikacji, coraz głośniejsze mówi się dzisiaj i w środowisku osób duchownych. Dobra komunikacja ma istotny wpływ na osobisty rozwój kapłana, jak i efektywność jego ewangelizacyjnej działalności. Kapłani pracują przede wszystkim w zespołach i to w zespołach zróżnicowanych pod względem wiekowym, osobowościowym, temperamentalnym, charakterologicznym co dodatkowo czynnikiem ryzyka w efektywności komunikowania się. Ta różnorodność może być przyczyną również kryzysów wspólnotowych (Kroplewski, 2010, s. 46-47).

Kryzysy w komunikowaniu się duchowieństwa z wiernymi jak i pomiędzy sobą, określane jako nieporozumienia często powstają, „ponieważ porozumiewający się reprezentują różne środowiska (zwane też kontekstami), czyli różne zasoby doświadczeń” (Adler, Rosenfeld, Proctor, 2011, s. 11). Dodatkowo znaczna część, żeby nie powiedzieć większość, kapłanów pracujących w pojedynkę w parafiach, nie radzi sobie z samotnością i nie umie nawiązać kontaktu z innymi kapłanami. Ponadto środki społecznego komunikowania się w wielu przypadkach stały się poważnym zagrożeniem dla kapłanów, niosąc niebezpieczeństwo jeszcze większej izolacji ich od wspólnoty kapłańskiej, tworząc alternatywną formę zagospodarowania wolnego czasu i nadmiernego angażowania się w komunikowanie ze światem zewnętrznym (Subramanian, 2017; Venter, 2019). Specjalizujący się w tematyce życia kapłańskiego J. Baniak (2001), na podstawie swoich badań, już dużo wcześniej wskazywał, że jedną z przyczyn odejścia z kapłaństwa, jest „kryzys solidarności i samopomocy w środowisku kapłańskim (i zakonnym)”, który dostrzegany jest przez: 50.03% u księży diecezjalnych, 44.00% u księży zakonnych (tamże,

s. 73). Nowoczesne media, a uściślając korzystanie z nowych mediów przez duchownych, jeszcze bardziej ten kryzys pogłębia.

W ramach promocji tematyki komunikacji interpersonalnej w życiu kapłańskim, w roku 2004 została wydana książka autorstwa Z. Kroplewskiego zatytułowana: *Sztuka rozmawiania. Poradnik dla księży*. Autor dostrzegając problem, omówił kilka ważnych kwestii m.in.: korzyści dobrej komunikacji dla wspólnoty kapłańskiej, zasady dobrej komunikacji pomiędzy kapłanami, błędy i przeszkody w dobrej komunikacji między kapłanami, spór i konflikt na plebani – jak go rozwiązać?, a także odpowiada na pytanie czy kapłani mogą poprawić wzajemną komunikację? Można mieć nadzieję, że gdyby każdy ksiądz zapoznał się z treścią tej książki, to wzajemne relacje miałyby inny charakter i życie we wspólnocie wyglądałoby inaczej. Jednak zmiana stylu życia wspólnotowego, jak zaznacza autor, nie zależy tylko od przeczytania książek, ale przede wszystkim od konsekwentnej pracy nad sobą i wytrwałego uczenia się sztuki wzajemnego komunikowania (tamże, s. 62-74).

W tym miejscu warto również przywołać rezultaty badań dotyczących tej tematyki. W latach 2004-2007 wśród księży diecezjalnych w Polsce uczestniczących w spotkaniach, w ramach formacji permanentnej została przeprowadzona ankieta (Smoleń, 2009a). Dotyczyła, między innymi, wybranych aspektów komunikacji w życiu kapłańskim. Rozdano łącznie 845 kwestionariuszy. Do pełnej analizy jakościowej i ilościowej zakwalifikowano 600 kwestionariuszy. Badania te jednoznacznie pokazały dużą potrzebę zwrócenia uwagi na zagadnienie komunikacji interpersonalnej wśród księży jako istotny czynnik budowania wspólnoty kapłańskiej. Dla przykładu, na pytanie „W sytuacji kryzysu życiowego z kim porozmawiałbyś, do kogo masz zaufanie”, odpowiedzi były bardzo zróżnicowane. Ilościowo i procentowo rozkładały się one następująco: świeckich wskazało – 130 badanych; świeckich/duchownych – 69 badanych; może osoba duchowna – 165 badanych; osoba duchowna – 236 badanych. Rozkład procentowy prezentuje poniższy wykres 1.

Wykres 1. Procentowy rozkład odpowiedzi na pytanie: *W sytuacji kryzysowej z kim porozmawiałbyś, do kogo masz zaufanie?* Opracowanie własne.

Zaskakujące jest to, że w odpowiedziach wskazujących osobę duchowną, jako powiernika i partnera rozmów o trudnych sprawach osobistych, nie pojawił się biskup.

Wymieniani byli natomiast, proboszczowie z rodzinnych parafii, koledzy ze swojego rocznika święceń, spowiednicy, czasem ojciec duchowny w dekanacie, czy też księża odpowiedzialni za formację permanentną w diecezji.

Równie ważne wnioski płyną z badań przeprowadzonych dnia 9.09.2008r. w Seminarium Duchownym w Częstochowie, kiedy to miało miejsce spotkanie Członków Sekcji Stałej Formacji Kapłańskiej Komisji Duchowieństwa Episkopatu Polski, które poświęcone było tematyce wspólnotowości życia kapłańskiego. Druga część tego spotkania miała charakter warsztatowy. Uczestnicy zostali podzieleni na cztery grupy tematyczne:

Grupa I. Co sprzyja budowaniu wspólnoty kapłańskiej?

Grupa II. Co utrudnia budowanie wspólnoty kapłańskiej?

Grupa III. Plusy dobrze funkcjonującej wspólnoty kapłańskiej.

Grupa IV. Skutki braku wspólnoty kapłańskiej.

Każda z grup wypracowała odpowiedzi na postawione jej pytanie, które zostały szczegółowo opisane (Smoleń, 2009b). Po pracy w grupach i podzieleniu się wspólnymi wnioskami na forum publicznym, uczestnicy spotkania przedstawili propozycje budowania wspólnoty kapłańskiej. Podzielili je na dwa obszary ważnych w takim procesie zagadnień: duchowy i psychologiczny. W obszarze duchowym zwrócono uwagę na następujące kwestie: pogłębianie wiary w Jezusa Chrystusa poprzez medytację, liturgię, osobistą modlitwę, („żyć Słowem Bożym”); kierownictwo duchowe; stały spowiednik i systematyczna spowiedź księży; czynne uczestnictwo w rekolekcjach kapłańskich, a nie tylko złożenie podpisu obecności; czynne uczestnictwo w comiesięcznych, dekanalnych dniach skupienia; ciągle na nowo przeżywanie Mszy św. i sprawowanie jej pobożnie; pogłębianie tożsamości kapłańskiej.

Natomiast w obszarze psychologicznym zaakcentowano potrzebę dyspozycyjności księdza biskupa dla swoich księży. Podkreślano, by biskup organizował spotkania z kapłanami w małych grupach, z możliwością osobistej, szczerzej i pełnej dyskrecji rozmowy każdego księdza z nim. Ponadto zwrócono uwagę na potrzebę obecności biskupa na pogrzebach kapłanów, jako formę szacunku dla kapłana, popieranie spotkań kapłańskich: jubileuszy, imienin, poprzez wspólnotę ołtarza i wspólnotę stołu na plebanii (nie tylko proboszczów, ale i wikariuszy); szanowanie czasu wszystkich, nie przedłużanie spotkań; aby księża mieli wzajemnie czas dla siebie; podtrzymywanie dawnego i dobrego zwyczaju przedstawiania się nowych księży przybyłych do dekanatu, poprzez wizyty w poszczególnych parafiach wraz z proboszczem danej parafii; wspieranie kapłanów starszych, emerytów, jak również wzajemne wspieranie się kapłanów w sytuacjach trudnych a nie ocenianie, krytykowanie, plotkowanie; zwracanie uwagi w konferencjach na trudne kapłańskie problemy dotyczące między innymi komunikacji kapłańskiej: lęk przed ekspozycją społeczną, przed kontaktem z innymi, formy przekazu, formy grzecznościowe, wzajemny szacunek.

W tym spotkaniu zwrócono także uwagę na wychowanie seminaryjne. Podkreślano: potrzebę budowania w seminariach atmosfery domu, świadectwo życia formatorów, gorliwość w towarzyszeniu klerykom w drodze do kapłaństwa (rozmowy, uzdrowienie doświadczeń z przeszłości jeśli jest taka konieczność poprzez terapię), wprowadzenie zajęć z komunikacji interpersonalnej, uczenie jedności z biskupem.

Przytoczone powyżej rezultaty badań wskazują wyraźnie na odczuwany przez kapłanów niedosyt odnośnie do wiedzy i umiejętności komunikacyjnych. Kompetencje w tym zakresie należy postrzegać jako ważny czynnik chroniący przed kumulacją napięć i niebezpiecznym narastaniem poczucia zagubienia i bezradności z racji samotnego zmagania się z trudnymi problemami, w tym również osobistymi (O'Sullivan, 2016). Są one zatem bardzo ważnym zasobem psychicznym w wielu profesjach a szczególnie osób pełniących rolę lidera, od których oczekuje się zaangażowania, efektywności i wytrwałości (Van Tuin, Schaufeli, Van Rhenen, 2020). Posługa kapłańska w wielu aspektach sprowadza się do roli przewodzenia zbiorowości wiernych i adekwatnego odpowiadania na zróżnicowane potrzeby środowiska co sprawia, że kompetencje komunikacyjne należy uznać za progowe (Sampthirao, 2016).

3. Nieprawidłowości w komunikowaniu się i ich następstwa

Przekazując na różnych szczeblach wnioski płynące z tego typu badań, dyskutując je i wprowadzając w życie można było mieć nadzieję, że wiele się zmieni. Prawdą jest, że zmieniło się to, iż mniej jest zachowań suicydalnych wśród osób duchownych, co pokazuje praktyka psychologiczna, ale za to więcej jest odejść, rezygnacji z kapłaństwa (Dzedzej, 2019). Sytuacja ta wskazuje, że nadal istotną kwestią dla środowiska jest wzajemna komunikacja pomiędzy osobami duchownymi, a ściślej mówiąc, jakość tej komunikacji.

W tym obszarze niewiele się jednak zmieniło, o czym może świadczyć papieska wypowiedź z 2014 roku. Papież Franciszek podczas swojej pierwszej wizyty w Casercie spotkał się wówczas z miejscowymi duchownymi w kaplicy Pałacu Królewskiego. Spotkanie trwało ponad godzinę. Papież odpowiadał na pytania, między innymi dotyczące relacji międzyludzkich we wspólnocie kapłańskiej. Mówił: „Pewni historycy Kościoła twierdzą, że na niektórych pierwszych soborach między biskupami dochodziło wręcz do rękoczynów, ale na koniec dochodzili do zgody. To źle, że tak się dzieje. Jest źle, kiedy biskupi się obmawiają lub zmawiają. Nie mam tu na myśli jedności myśli czy duchowości, bo to jest dobre, ale mówię tu o znowie w sensie negatywnym. To jest niedobre, bo rozbija jednośc Kościoła. To nie pochodzi od Boga. A my biskupi musimy dawać wzór jedności, o którą Jezus prosił Ojca dla Kościoła. A nie dajemy go, kiedy obmawiamy się na wzajem: ten robi to, a tamten tamto. Dość tego, powiedz to prosto w oczy! Nasi poprzednicy na pierwszych Soborach dopuszczali się bójek. A ja wolę, by ludzie sobie powiedzieli parę mocnych słów, a potem się

objęli i już nie mówili skrycie jeden przeciw drugiemu. Taka jest zasada ogólna: w jedności Kościoła ważna jest jedność między biskupami”⁴. Papież Franciszek zwrócił także uwagę na relacje księży ze swoimi biskupami, jak również na relacje księży pomiędzy sobą: „Relacja z biskupem jest ważna, niezbędna. Ksiądz diecezjalny nie może być oderwany od biskupa. «Ale biskup mnie nie lubi, biskup to, biskup tamto...» Biskup może być człowiekiem o trudnym charakterze, ale jest to twój biskup. I ty przy tej negatywnej postawie musisz znaleźć sposób, by zachować z nim relację. Są to jednak wyjątkowe przypadki. Diecezjalność oznacza relację z biskupem, którą należy stale urzeczywistniać i zacieśniać. W większość przypadków nie jest to wielki problem, katastrofa, ale coś normalnego. Drugim miejscem diecezjalności jest relacja z innymi księżmi, z całym prezbiterium. I to wszystko, bardzo proste, ale zarazem niełatwe. Niełatwe, bo dojście do zgody z biskupem nie zawsze jest łatwe. Bo jeden myśli tak, drugi inaczej, można dyskutować... Więc dyskutujcie! I to na głos. Ileż to razy syn spiera się z ojcem, ale na koniec pozostają synem i ojcem. Jednakże, jeśli do tych relacji między biskupem i prezbiterium zakradnie się dyplomacja, to zabraknie Ducha Bożego, bo nie ma ducha wolności. Trzeba mieć odwagę powiedzieć: ja tak nie myślę, mam inne zdanie. A także mieć pokorę, by przyjąć upomnienie”⁵. Papież zwrócił także uwagę na fakt, że najwięcej zła w tych relacjach płynie z plotkarstwa, które zawsze jest jałowe i prowadzi do zgorzknienia. Uniemożliwia też nawiązywanie prawdziwie ewangelicznych relacji z biskupem i między kapłanami. „Plotkarstwo jest największym wrogiem diecezjalności – powiedział Ojciec Święty. – Ty jednak bądź mężczyzną. Jeśli masz coś przeciwko biskupowi, to idź i powiedz mu. Potem będą nieprzyjemne konsekwencje. Poniesiesz krzyż, ale bądź mężczyzną. Jeśli jesteś człowiekiem dojrzałym i widzisz w twym przyjacielu kapłanie coś, co się ci nie podoba, albo uważasz za niewłaściwe, idź i powiedz mu to prosto w oczy. A jeśli widzisz, że nie przyjmuje on napomnień, idź i powiedz o tym biskupowi albo najbliższemu przyjacielowi tego księdza, aby ktoś mu pomógł się poprawić. Ale nie opowiadaj tego innym. Bo w ten sposób jedni zabrudzają drugich. A diabeł jest zadowolony z takiej uczt, bo w ten sposób uderza się w serce duchowości diecezjalnej”⁶. Ta bardzo ważna wypowiedź papieża Franciszka jednoznacznie wskazuje na to, że warto, a nawet trzeba podejmować wszelkie starania, aby komunikowanie się prowadziło do porozumiewania się i budowania prawdziwej wspólnoty do której chce się powracać, a nie oddalać od niej.

J. Partyka w 2018 roku w opracowaniu. „Rodzina kapłańska” wskazując na potrzebę budowania tej rodziny w trzech wymiarach relacyjnych: biskup jako ojciec, współzycie braterskie, kapłan i wierni, którym służy, podsumował: „musimy też nieustannie pamiętać, że jedność między nami kapłanami jest czymś więcej niż koleżeństwem w tym samym

⁴ https://www.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2014/documents/papa-francesco_20140726_omelia-caserta.html

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

zawodzie – jest autentycznym braterstwem; że zależność od biskupa to nie kwestia dyscypliny uzależniającej niższego urzędnika od wyższego, bo przez przyjęcie święceń powstaje łączność rzeczywistego synostwa duchowego; [...] Tak. Warto się spotykać, warto ze sobą rozmawiać” (tamże, s. 115-116).

Deficyty w obrębie komunikacji łatwo przekładają się na spadek samopoczucia, na obniżenie jakości relacji interpersonalnych co skutkuje osłabieniem sieci wsparcia społecznego tak ważnej z perspektywy samopomocowej. Obserwacja życia kapłańskiego wskazuje na fakt, że wprawdzie nastąpiło szereg pozytywnych zmian w tym zakresie, to jednak jest jeszcze dużo do zrobienia ze względu na rozwijającą się duchową „suchość kapłanów” (Büssing i inni, 2016; Büssing i inni, 2020). Pokazują to również inne badania. 20 sierpnia 2019 r. na Śląskim Uniwersytecie Medycznym w Katowicach na Wydziale Nauk o Zdrowiu miała miejsca obrona pracy doktorskiej Agnieszki Oleszko na temat: *Zaburzenia snu i zaburzenia depresyjne wśród księży Archidiecezji Katowickiej*. Baterię testową wysłano do 1271 księży. Odpowiedzi udzieliło 223 księży. Analiza uzyskanych wyników pokazała, że aż 90% badanych księży zakonnych wskazywało, że życie we wspólnocie jest dla nich przyczyną subiektywnie odczuwalnego stresu, czy też zaburzeń depresyjnych i zaburzeń snu. Natomiast 68,2% wszystkich badanych wymieniło relacje z przełożonymi jako czynnik stresujący, a 38,1% wskazało życie w pojedynkę (tamże, s. 41).

Pracując na co dzień z księżmi przeżywającymi kryzys, doświadczającymi trudności natury psychicznej dostrzegam, że jednym z największych ich problemów jest kwestia braku wzajemnego zrozumienia ze strony innych kapłanów (Przygoda, 2018), co istotnie przekłada się na brak zaangażowania się w tworzenie wspólnoty. Brakuje również dobrych relacji z przełożonymi, czasu na spotkania i rozmowy na ważne dla nich sprawy. Dużym problemem nadal jest brak wzajemnego zaufania utrudniający komunikację. Przeżywając trudności związane z życiem kapłańskim, wielu nie ma do kogo pójść, aby spokojnie bez lęku, szczerze o wszystkim porozmawiać. Mam w pamięci sytuację, kiedy jeden z księży został przez psychologa zachęcony, aby poszedł do swojego biskupa i szczerze z nim porozmawiał, przedstawiając swoją sytuację. Jakież było jego zaskoczenie, rozgoryczenie kiedy po, jak sam wyznał, szczerzej, konstruktywnej i przyjaznej rozmowie z biskupem następnego dnia otrzymał upomnienie kanoniczne, które zostało mu wręczone przez wikariusza biskupiego do spraw formacji kapłanów. To całkowicie zburzyło jego zaufanie do biskupa i sens szukania pomocy gdziekolwiek i u kogokolwiek.

Ważnym aspektem jest również forma przekazu. Wielokrotnie brakuje umiejętności właściwego komunikowania się, odpowiedniego doboru słów, co jest szczególnie istotne przy przekazie trudnych dla osoby treści. Często zapomina się o tym, że słowo przede wszystkim powinno pełnić rolę integrującą w relacjach międzyludzkich (Paszowska, 2000, s. 219-273), a nie niszcząca. Ono powinno podnosić i budować, a nie odbierać odwagę do życia. Tymczasem, tak jak większość z ludzi, i osoby duchowne nie potrafią właściwie się

komunikować ze sobą. E. Sujak (2006) omawiając kwestie komunikacji wylicza jej blokady czyli to, co istotnie utrudnia, przeszkadza w efektywnym porozumiewaniu się między ludźmi. Zalicza do nich: rozkazywanie, upominanie, moralizowanie, dyktowanie rozwiązań, robienie wyrzutów, krytykowanie, osądzanie, zawstydzanie, ośmieszanie, interpretowanie, wypytywanie, bagatelizowanie (tamże, s. 86-87). Takie komunikowanie się nie służy budowaniu właściwej wspólnoty i efektywnemu towarzyszeniu kapłanom doświadczającym kryzysów oraz rozwiązywaniu ich problemów (Landwójtowicz, 2020). Bardzo mocno na ten fakt zwracają uwagę księża również podczas rozmów w gabinecie psychologicznym. Przecież nie zawsze, i nie wszystko robi się źle. Nie zawsze i nie wszystko wymaga poprawy. Nie zawsze i nie wszystko powinno być poddane surowej krytyce czy negacji.

Ważną kwestią, a może najważniejszą, w płaszczyźnie aktywności zawodowej, jest dostrzeganie, pozytywnych efektów działania, i opanowanie sztuki właściwego motywowania poprzez odpowiednie słowa gratyfikujące (Ehman, 2015, s. 245-246). Każdy chce usłyszeć, że to co robi, czy zrobił jest dobre, a może nawet, że jest wyjątkowe. Warto więc zmieniać świadomość społeczną i praktyki, poprzez własne zachowania pokazujące, że pochwalenie, podziękowanie, wyrażenie podziwu czy uznania nie jest niczym złym, wręcz przeciwnie, jest wskazane, gdyż istotnie wpływa na wewnętrzny stan człowieka, i sprzyja budowaniu właściwego poczucia jego własnej wartości. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że obok materialnych również niematerialne gratyfikacje są ważnym czynnikiem zmniejszającym ryzyko wypalenia zawodowego a równocześnie sprzyjają one wzrostowi zaangażowania i budowania wspólnotowości (Maslach i Leiter, 2008; Hreciński, 2016). Wyrażenie uznania, jako nagroda wewnętrzna jest ważnym źródłem satysfakcji płynącej z wykonywanej pracy i dostarcza osobie przesłanek do przekonania, że środowisko, w którym funkcjonuje ma charakter dobrej społeczności (Dyrek, 2017). Przekazywanie zatem komunikatów dotyczących pełnionej posługi, które zawierają pozytywne treści może w znacznym stopniu przyczyniać się do wzmacniania zarówno tożsamości kapłańskiej jak i budowania wspólnoty kapłańskiej.

Podsumowanie

Tworzenie wspólnoty kapłańskiej poprzez właściwe, codzienne, relacje międzyludzkie jest procesem, a nie chwilą. Nie ma też jednej złotej zasady, jednej odpowiedzi jak to zrobić? Nie ma też jednej lekcji, która wystarczyłaby na całe życie, ani jednej książki po przeczytaniu której wszystko stałoby się proste. Tego trzeba się uczyć każdego dnia, pomimo wieku, doświadczenia, wykształcenia, pełnionych funkcji.

W roku 100. rocznicy urodzin Św. Jana Pawła II trudno nie przywołać Jego postaci. Człowieka uważanego za wielkiego nauczyciela od budowania dobrych relacji i przykład wzorcowego sposobu komunikowania się z innymi. Dlatego na zakończenie warto

zacytować fragment książki „Wstańcie, chodźmy!” w której napisał: „Trudno sformułować jakąś systematyczną teorię na temat traktowania ludzi. Niemniej mnie bardzo pomagał personalizm, który zgłębiałem studiując filozofię. Każdy człowiek jest osobą indywidualną i dlatego nigdy a priori nie można zaprogramować jakiegoś odniesienia, które byłoby właściwe dla wszystkich, ale poniekąd muszę uczyć się go za każdym razem od początku. [...] Jeśli o mnie chodzi, to rzecz znamienna, że nigdy nie miałem wrażenia, żeby liczba moich kontaktów była zbyt duża. Niemniej moją stałą troską było, aby w każdym przypadku zachować indywidualny charakter tych odniesień. Każdy człowiek jest osobnym rozdziałem. Zawsze działałem zgodnie z tym przekonaniem. Zdaję sobie jednak sprawę, że tego nie można się nauczyć. To po prostu jest, wypływa z wnętrza. [...]. Modlitwa przygotowuje nas do spotkań z drugimi. Są to spotkania, w których dzięki duchowemu otwarciu możemy się wzajemnie poznawać i rozumieć także wtedy, kiedy czasu jest niewiele. Ja za wszystkich po prostu modlę się dzień w dzień. Gdy spotykam człowieka, to już się za niego modlę i to zawsze pomaga w kontakcie z nim. Trudno mi powiedzieć, jak ludzie to odbierają – trzeba by ich zapytać. Mam jednak taką zasadę, że każdego przyjmuję jako osobę, którą przysłał Chrystus – jako tego, którego mi dał i zarazem zadał” (tamże, s. 57-58).

Bibliography/ Bibliografia:

- Adler, R.B., Rosenfeld. L.B., ProctorII. R.F. (2011). *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*, Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.
- Baniak, J. (2000). *Wierność powołaniu a kryzys tożsamości kapłańskiej. Studium socjologiczne na przykładzie Kościoła w Polsce*, Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.
- Baniak, J. (2001). *Rezygnacja z kapłaństwa i wybór życia małżeńsko-rodzinnego przez księży rzymskokatolickich w Polsce*, Kraków: Zakład Wydawniczy NOMOS.
- Büssing, A. Frick, E. Jacobs, Ch. Baumann, K. (2016). Spiritual Dryness in Non-Ordained Catholic Pastoral Workers, *Religions*, 7 (141), 1-9.
- Büssing, A. Beerenbrock, Y. Gerundt, M. Berger, B. (2020). Triggers of Spiritual Dryness – Results from Qualitative Interviews with Religious Brothers and Sister, *Pastoral Psychology*, 69, 99-117.
- Dyrek, K. (2017). Wypalenie (burnout) wśród księży, *Currenda*, 3 (167), 445-468.
- Dzedzej, P. (2019). *Porzucone sutanny. Dlaczego księża odchodzą z kapłaństwa*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Dziewiecki, M. (2019). *Komunikacja. Kochaj i mów co chcesz!* Nowy Sącz: RTCK.
- Ehman, K. (2015). *Przestań paplać. Zaczynij mówić. Biblijne zasady co mówić, jak mówić, a kiedy nie mówić*, Kraków: Gloria24.pl.
- Filipiak, M. (2003). *Homo Communicans, wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

- Franciszek, (2014). *Papież rozmawiał z kapłanami* (wiara.pl), (dostęp: 20.12.2020).
- Frydrychowicz, S. (2018). Komunikacja interpersonalna jako czynnik integracji społecznej, (w:) S. Frydrychowicz (red.) *Wyzwania integracji społecznej w Polsce*, 149-165, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum.
- Hreciński, P. (2016). *Wypalenie zawodowe nauczycieli*, Warszawa: Difin.
- Jan Paweł II. (2004). *Wstańcie, chodźmy!* Kraków: Wydawnictwo Św. Stanisława BM.
- Jeż, A. (2002). *Jezus Chrystus w kontekście ludzkiej komunikacji*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos.
- Jougan, A. (1992). *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa: Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej.
- Kasjaniuk, E.(2002). Komunikacja, (w:) B. Migut (red.) *Encyklopedia katolicka*, 510, Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, t. 9.
- Kroplewski, Z. (2004). *Sztuka rozmawiania. Poradnik dla księży*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Kroplewski, Z. (2010). *Kryzysy kapłańskie. Analizy psychologiczno-formacyjne*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Landwójtowicz, P. (2020). Pastoralne towarzyszenie kapłanom doświadczającym kryzysów. *Roczniki Teologiczne*, 11, (67), 135-147.
- Lane, S. D.(2016). *Interpersonal communication: Competence and contexts*. London & New York: Routledge.
- Lazarus, A.A., Lazarus. C.N. (2003). *Terapia w pigułce. Jak zachować zdrowie psychiczne w zwarniowanym świecie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Maslach, C., Leiter, M. P. (2008). Early predictors of job burnout and engagement, *Journal of Applied Psychology*, 3, (93), 498-512.
- Maslach, C., Leiter, M. (2011). *Prawda o wypaleniu zawodowym. Co robić ze stresem w organizacji*. Warszawa: PWN.
- Oleszko, A. (2019). *Zaburzenia snu i zaburzenia depresyjne wśród księży Archidiecezji Katowickiej*, Niepublikowana praca doktorska. Promotor: Prof. dr hab. nauk medycznych Jadwiga Joško-Ochojska, Promotor pomocniczy: ks. dr Jerzy Smoleń. Katowice: Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach. Wydział Nauk o Zdrowiu w Katowicach.
- O'Sullivan, B. (2016). Priests under Pressure – the less-heard voices, *The Furrow*, 6 (67), 337-345.
- Partyka, J. (2018). Rodzina kapłańska, *Currenda*, 1, 105-116.
- Paszkowska, T. (2000). *Integrująca rola słowa*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Przygoda, W. (2018). Co duszpasterze mówią sami o sobie? *Roczniki Teologiczne*, 6 (65), 153-165.
- Samphirao, P. (2016). Self-Concept and Interpersonal Communication *The International Journal of Indian Psychology*, 3 (6), 177-189.

- Smoleń, J. (2007). *Komunikacja w przestrzeniach ludzkiego cierpienia*, (w:) M. Kujawski (red.) *Idea hospicjum i jej zastosowanie w duszpasterstwie dziś*, 32-35, Radom.
- Smoleń, J. (2009a). Rola komunikacji w budowaniu wspólnoty kapłańskiej. *Formatio Permanens*, 9, 55-68.
- Smoleń, J. (2009b). Wspólnotowość życia kapłańskiego w doświadczeniach polskich diecezji (wyniki pracy w grupach tematycznych), *Formatio Permanens*, 9, 69-76.
- Steczek, B. (2010). *Wspólnota kapłańska*, (w:) J. Augustyn (red.) *Sztuka bycia księdzem. Poradnik*, 107-114, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Subramanian, K.R. (2017). Influence of Social Media in Interpersonal Communication, *International Journal of Scientific Progress and Research (IJSPR)*, 2, 70-75.
- Sujak, E. (2006). *ABC psychologii komunikacji*, Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Styczeń, T. (1993). Komunikuję świadcząc, *Ethos*, 24, 17-19.
- Van Tuin, L., Schaufeli, W.B., Van Rhenen, W. (2020). The satisfaction and frustration of basic psychological needs in engaging leadership, *Journal of Leadership Studies*, 14, 6-23.
- Venter, E. (2019). Challenges for meaningful interpersonal communication in a digital era, *HTS Teologiese Studies/Theological Studies*, 1 (75), 1-6.